

Григорова З. В.
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри менеджменту підприємств
ORCID: 0000-0003-4547-9812;

Дергачова Г. М.
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри міжнародної економіки
ORCID: 0000-0003-3737-5394;

Левандовська О. М.
асистент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6261-8226

ОСВІТА У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Фінансова грамотність є невід'ємною складовою економічної стабільності та добробуту сучасного споживача. Вона включає здатність людини ефективно управляти власними фінансами, приймати зважені економічні рішення, уникати фінансових ризиків і захищати свої права як споживача фінансових послуг. У сучасному світі, де фінансові продукти та послуги стають дедалі складнішими, обізнаність у сфері особистих фінансів є не лише перевагою, а й необхідністю. Водночас рівень фінансових знань населення України залишається недостатньо високим (бал фінансових знань складає 4,3 бали з 7 можливих, або 61 % [1]), що свідчить про потребу у покращенні фінансової освіти та доступності навчальних програм, спрямованих на підвищення фінансової грамотності.

Фінансова грамотність є ключовою компетенцією сучасного споживача, яка визначає його здатність приймати раціональні фінансові рішення. Освіта відіграє вирішальну роль у цьому процесі, оскільки забезпечує систематичне навчання основним фінансовим принципам, таким як управління бюджетом, заощадження, інвестування та кредитування. Однак проблема недостатньої інтеграції фінансової грамотності в освітні програми залишається актуальною. Більшість шкіл і університетів лише починають впроваджувати цю дисципліну в навчальні плани, значна частина населення отримує фінансові знання, переважно, з неформальних джерел, або взагалі не відчуває потреби чи зацікавленості до їх опанування.

У цифрову епоху соціальні мережі стали для споживачів одним із головних джерел інформації, в тому числі і фінансової. Вони пропонують широкий спектр контенту: від освітніх матеріалів до фінансових порад від блогерів та експертів. Використання цифрових ресурсів та мобільних додатків для фінансового планування стає все більш популярним серед споживачів, особливо серед молоді, яка активно користується сучасними технологіями. Завдяки таким інструментам, як додатки для ведення бюджету, планування витрат та заощаджень, люди можуть легко відслідковувати свої фінанси в реальному часі, що допомагає уникати виникнення надмірних боргових зобов'язань і забезпечує кращий контроль над особистими фінансами. Цифрові інструменти також дозволяють користувачам отримувати персоналізовані поради щодо фінансових рішень, таких як вибір страхових полісів, інвестиційних продуктів чи кредитних карт. Сучасні додатки пропонують функції для автоматичного агрегування витрат, нагадування про платежі та навіть рекомендації щодо оптимізації фінансів. Це дозволяє не лише здійснювати зручний контроль за фінансами, а й активно працювати над їх поліпшенням. Таким чином, цифрові технології сприяють поширенню фінансової грамотності через доступні онлайн-курси, фахові блоги, мобільні додатки для управління бюджетом та інтерактивні фінансові симулятори. Але, з іншого боку, соціальні мережі також можуть бути джерелом дезінформації та фінансових ризиків, оскільки серед популярного контенту зустрічаються шахрайські схеми, некомпетентні поради, небезпечні інвестиційні пропозиції та маніпулятивна реклама, а набуті завдяки ним знання носять безсистемний фрагментарний характер. Щоб ефективно використовувати цифрові ресурси для підвищення фінансової грамотності, необхідно розвивати навички критичного аналізу інформації, а також орієнтуватися на перевірені освітні платформи та експертні джерела. Важливим аспектом в цій ситуації є розвиток освітніх ініціатив, таких як курси фінансової грамотності, інтерактивні тренінги та онлайн-платформи, які роблять доступ до фінансових знань більш простим і зручним.

Багато країн світу реалізують комплексні стратегії для розвитку фінансової грамотності населення. У США уряд та неурядові організації пропонують численні програми з управління бюджетом та інвестиціями, а також підтримують освітні ініціативи, спрямовані на підвищення фінансових знань серед молоді та дорослих через онлайн-платформи та громадські заходи. Європейські країни активно інтегрують фінансову освіту в шкільні та університетські програми, а також

організують публічні кампанії, семінари та онлайн-курси для дорослого населення, підвищуючи обізнаність щодо основних фінансових інструментів та ризиків. Спільними зусиллями урядів та організацій досягається значний прогрес у формуванні фінансово грамотного суспільства, здатного приймати зважені фінансові рішення [2, 3].

З метою підвищення рівня фінансової грамотності населення у 2024 році в Україні було прийнято Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року [4], однією з основних цілей якої є покращення фінансової освіти серед різних вікових верств населення, починаючи з учнів шкіл та студентів, і закінчуючи дорослим населенням, що дозволить їм приймати зважені фінансові рішення та ефективно управляти власними фінансами. Стратегія, серед іншого, включає розвиток освітніх ініціатив, таких як введення нових навчальних дисциплін у школах, розробку спеціалізованих курсів, інтерактивних тренінгів і онлайн-ресурсів, а також створення умов для більш широкого доступу до фінансових знань і послуг. В рамках реалізації цієї стратегії з 1 вересня 2025 року в школах вводиться предмет «Підприємництво і фінансова грамотність», для викладання якого фахівцями Нацбанку України був розроблений відповідний підручник [5].

Багато вищих навчальних закладів також включають курси з фінансової грамотності в свої програми, але для більш ефективного результату важливо забезпечити їх інтерактивність, актуальність та практичну спрямованість. Однак, окрім академічних курсів, важливо розробляти і спеціалізовані курси з фінансової грамотності для ширших аудиторій, зокрема для учнів старших класів та дорослого населення, яке не має базових фінансових знань. Такі курси мають бути доступні онлайн, що дозволить залучити більше учасників з різних верств населення. Розробкою та впровадженням таких курсів повинні опікуватись державні органи, фінансові установи та міжнародні організації, які спеціалізуються на фінансовій освіті, а також освітні платформи та спеціалісти з фінансів і економіки. Сучасні курси та тренінги з фінансової грамотності повинні включати не лише базові фінансові знання (управління доходами, витратами, заощадженнями), але й містити більш складні аспекти, такі як розуміння фінансових ринків, основи інвестицій та планування майбутнього.

Державний контроль та захист прав споживачів є необхідною складовою для формування здорового фінансового середовища. У сучасному світі, де фінансові продукти стають дедалі складнішими, а доступ до інформації не завжди забезпечує споживачів правильними знаннями, важливо, щоб держава гарантувала захист інтересів громадян. Для цього уряди повинні забезпечити ефективні механізми регулювання фінансових установ, а також сприяти розвитку прозорих та зручних умов для споживачів. Одним із важливих кроків є створення та підтримка національних реєстрів (агрегаторів) фінансових продуктів, що дозволяє споживачам порівнювати умови кредитування, страхування та інших фінансових послуг. Крім того, важливо посилити механізми захисту споживачів від шахрайства та маніпуляцій фінансових установ, запровадивши більш суворі санкції за порушення законодавства.

Забезпечення прав споживачів також включає підтримку фінансових освітніх ініціатив, створення регуляторних органів, які займаються наглядом за фінансовими установами та виявленням зловживань. Це сприятиме не лише покращенню фінансової грамотності населення, а й забезпеченню справедливих та безпечних умов для користування фінансовими продуктами та послугами.

Таким чином, в сучасному світі фінансова грамотність є необхідною умовою для забезпечення економічної стабільності і добробуту населення та економіки країни. Вона не лише допомагає людям ефективно управляти особистими фінансами, але й дозволяє ухвалювати зважені економічні рішення в умовах фінансової нестабільності та складності сучасних фінансових продуктів. Для досягнення високого рівня фінансової грамотності споживачів важливо впроваджувати комплексні підходи, включаючи освітні програми, розвиток і використання цифрових технологій та активний державний контроль над фінансовим ринком. Такий підхід дозволить створити сталу екосистему фінансової освіти, яка ефективно підтримуватиме економічний розвиток на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_Strategy-Financial-Literacy.pdf?v=10 (дата звернення: 20.03.2025).
2. Як розвивати фінансову грамотність – досвід США. URL: https://news.finance.ua/ua/yak-rozvyvaty-finansovu-hramotnist-dosvid-ssha?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.03.2025).
3. Повод Т. М. Світовий досвід визначення детермінант фінансової грамотності. *Вісник ХНТУ : соціальні та поведінкові науки*, 2021, № 4(79), С. 208-2015 (дата звернення: 22.03.2025).
4. Учні 8 класів зможуть вивчати підприємництво і фінансову грамотність за підручником Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uchni-8-klasiv-zmojut-vivchati-pidpriemnitstvo-i-finansovu-gramotnist-za-pidruchnikom-natsionalnogo-banku-ukrayini> (дата звернення: 23.03.2025).
5. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf (дата звернення: 25.03.2025).